

МОВНА СЕМАНТИКА В ЛІНГВОКУЛЬТУРНОМУ ТА КОГНІТИВНОМУ ВИМІРАХ

УДК 811.162.3'373.7 : 821.162.3'06

FRAZELOGICKÉ NEOLOGISMY A OKAZIONALIZMY V SOUČASNÉ ČESKÉ LITERATUŘE (na příkladu knihy E. Hauserové “Noc v Mejdlovarně”)

GARBUZOVÁ R.

doktorandka

Kyjevské národní lingvistické univerzity

rada.garbuzova@gmail.com

Ělánek se zabývá otázkou transformace frazeologických jednotek, jejich aktualizací, vznikem neologismů v umileckém stylu. Současný jazyk, jak český, tak i ukrajinský, aktivně reaguje na společenské změny a aktuální problémy v různých oblastech společenského života, což se projevuje v určité míře i ve frazeologii, kde vznikají nové jednotky – frazeologické neologismy. Příkladů některých strukturálních sémantických změn frazeologismů a vznik autorských okazionalizmů jsou proanalyzovány na příkladu knihy Evy Hauserové Noc v Mejdlovarni. Příklad do ukrajinštiny a porovnání ekvivalentnosti potvrzuje teorii, že frazeologizmy a stejní tak i frazeologické neologismy nejsou vždy jednoznačnĕ ěi snadno transponovatelnĕ do jazyka jinĕho. Danĕ bĕdĕnĕnĕ otevírĕ perspektivy pro dalšĕ studium a analýzu ěeskĕch frazeologickĕch neologismů a jejich pĕklad do ukrajinštiny. Z didaktickĕho hlediska umístĕnĕ do vĕuky frazeologizmů a neofrazeologizmů rozhodnĕ ožĕvuje studium cizĕho, v našem pĕpadĕ ěeskĕho, jazyka, obohacuje lexikálnĕ zásobu i lingvokulturnĕ znalosti studentů, rozšĕiřuje jejich komunikativnĕ možnosti, ěmž jim umořžuje poznat ve všĕ hloubce krásu ěeskĕho jazyka.

Klíčová slova: modifikace frazeologickĕch jednotek, transformace frazeologizmů, individuálnĕ autorskĕ aktualizace frazĕmů, okazionalizmy, frazeologickĕ neologismy.

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ НЕОЛОГІЗМИ Й ОКАЗІОНАЛІЗМИ В СУЧАСНІЙ ЧЕСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ (на прикладі твору Е. Гаусерової “Ніч у Миловарні”)

ГАРБУЗОВА Радка

аспірант

Київський національний лінгвістичний університет

rada.garbuzova@gmail.com

Мета статті – виявити фразеологічні неологізми й okazionalizmy в сучасній чеській літературі й проаналізувати механізми та функції їхньої трансформації, а також визначити оптимальні способи перекладу їх українською мовою.

Методи. Дослідження виконано із застосуванням методів компонентного аналізу, структурно-семантичного аналізу та контекстуального аналізу.

Результати. Проаналізовано основні підходи чеських та українських лінгвістів до витлумачення фразеологізмів, порівняно різні класифікації фразеологічних одиниць та джерела їх виникнення в чеській та українській мовах.

Доведено, що сучасна чеська література містить багато прикладів структурно-семантичної видозміни фразеологізмів. Одним із прикладів власне авторської інтерпретації може слугувати роман чеської письменниці Еди Гаусерової “Ніч у Мейдловарні”. Зібраний матеріал дав змогу простежити, як часто автор вдавалася до індивідуально-авторського перетворення чеських фразеологізмів, наскільки авторська заміна змісту фразеологічних

одиниць відрізняється від їхнього загальноживаного значення. Усі прийоми авторської трансформації фразеологізмів систематизовано, визначено стилістичні функції таких трансформацій.

Обґрунтовано поняття *фразеологічної інновації*, з'ясовано його комунікативно-прагматичні особливості, стилістичні функції, окреслено лінгвокультурний потенціал.

Також розглянуто труднощі, які виникають при перекладі чеських авторських фразеологізмів українською мовою. Наголошено, що в перекладах трансформованих фразеологічних одиниць важливо дотримуватися принципів семантичної ідентичності та збереження лінгвокультурної інформації. Запропоновано нормативні українські відповідники до особливо оригінальних чеських фразеологічних інновацій. Відзначено семантичні та стилістичні відмінності деяких фразеологізмів – корелятив у зіставлюваних мовах.

Висновки. Аналіз текстів засвідчив, що фразеологічні одиниці служать цінним джерелом довідкової інформації про національну культуру та менталітет. У пошуках унікальних засобів для вираження своїх думок письменники використовують експресивну здатність фразеологічних одиниць, тому все частіше пропонують читачам модифіковані варіанти. Уживання модифікованих фразеологічних одиниць сприяє яскравості, самобутності тексту та нетривіальному вираженню авторських думок.

Ключові слова: трансформація фразеологізмів, індивідуально-авторські перетворення, оказіоналізми, модифікації фразеологічних одиниць, виражально-образальні засоби.

PHRASEOLOGICAL NEOLOGISMS AND OCCASIONALISMS IN MODERN CZECH LITERATURE

(in a novel “Night in Meidlovarna” by czech writer Eva Hauserova)

GARBUZOVA Radka

PhD student

Kyiv National Linguistic University

rada.garbuzova@gmail.com

Introduction. Language is stipulated with the operation and interaction between the traditional, regulatory signs and non-traditional, innovative units in it. Pre-requisites and consequences of unconventional use of established collocations, as well as the linguistic potential of phraseological units with the modified form / semantics / context are actively studied by linguists working in a topical communicative-and-pragmatic field of linguistics. While the study of the factors, which stipulate the choice of phraseological units in the course of arranging the formulation, and the motives or reasons of a speaker's non-compliance with the established convention while their use, the researchers focus on various communicative areas, i.e. the areas of phraseological units operation. Phraseological innovation should be deemed, based on the experience of the major Czech phraseological school, as any transformation, which makes any deviations from the modern Czech phraseological standard established in the codification sources obvious in the semantic and / or formal structure of a traditional phraseological unit. In belles-lettres texts, phraseological units serve as a valuable source of background information about the national culture and mentality. The writers, in their search for unique means for expression of their thoughts, attempt to expand the expressive ability of the phraseological units, therefore they tend to offer the readers the modified variants of them more and more often. Such creative modification of a phraseological unit makes a text unique and novel. The paper focuses on determining the idioms and phraseological units transformations in the novel “Night in Meidlovarna” by Czech writer Eva Hauserová. The paper suggests the ways of idioms and phraseological units author's transformations.

Purpose. Comparison of phraseological stock in various languages primarily witnesses of historical contacts, the unity of geographical territory or – vice versa – of various natural or social circumstances. Comparative analysis of two languages can reveal abundant linguoculturological and folklore information.

Methods. The research is grounded on the methods of componential analysis, structural and semantic analysis, and contextual analysis.

Results. The article deals with issues of transformation of Czech phraseological units in belles-lettres texts and their translation into Ukrainian. Modern Czech literature is rich in the examples of structural and semantic modifications of the phraseological units. As an example of author's interpretation, a novel by Czech writer Eva Hauserová "Night in Mejdlovarna" (Nights at Party Central) has been studied. The collected material enabled to determine how often the author applied the method of author's transformation of the Czech phraseological units, how much the author's substitution of the phraseological units' content differs from the commonly used one, and to identify the methods of phraseological unit transformation in the text. The article also analyzes the difficulties the interpreter faces while translating the Czech author's phraseological units into Ukrainian.

Keywords: phraseological units, idioms, transformations, established collocations, linguoculturological approach.

Problematika příspěvku a její aktuálnost v současné lingvistice a didaktice. V jazyce vždy budou aktuálními frazeologické inovace určitých časových úseků jako projev jejich dynamiky v diachronním průřezu jazyka. Vzhledem k vysoké mobilitě obyvatel v posledních letech pronikají do národního jazyka nejen prvky kulturních a národních tradic jiného etnika, ale i jazyk, ze kterého se, i v případě, že člověkem není užíván v běžné komunikaci, dostávají do jeho okolí určitá slova, věty, a frazeologické obraty, idiomy, přísloví, pranostiky a pořekadla, neboť člověk se snaží překládat si je do svého jazyka a porovnávat smysl a vhodnost použití, což je jedním z prostředků, který na jedné straně sblížuje různé národy prostřednictvím přejímání frazémů do slovní zásoby, a na straně druhé pomáhá rozšířit naše povědomí o realitách a tradicích jiných národů. Současně s tím ale vzniká problém dostatečného a správného pochopení smyslu frazému. To se týká i správného užití různých ustálených typů výrazů, formulí a klišé. V opačné situaci se člověk může ocitnout v nepříjemné, někdy trapné či komické situaci, což u některých jedinců pak ovlivňuje jejich motivaci k dalšímu studiu jazyka či komunikaci. Období po sametové revoluci v Čechách v r. 1989, stejně jako období po vyhlášení v r. 1991 nezávislosti Ukrajiny, přineslo s sebou velké množství změn v lexikálním systému jak českého, tak i ukrajinského jazyka. Česká republika i Ukrajina se otevřely světu a setkaly se mimo jiné i s informační explozí a nutností buď pojmenovat nové jevy a skutečnosti nebo oživit dřívější, dlouho nepoužívané jazykové prostředky. Doba globálních změn přináší i velké množství neologismů a současně se společenské změny promítají i do frazeologie. Frazémy se také významně podílejí na vytváření jazykového obrazu světa. Kromě frazeologismů, obsažených ve výkladových slovnících se dnes v oblasti frazeologie dostává do popředí problém překladu nových frazémů a idiomů jako svérázných výrazových prostředků, což je spojeno s jejich významovým odstínem, obrazností a lakoničností. Pouze znalostí gramatiky a syntaxe je často málo pro chápání jazyka, je třeba znát kulturní, národnostní a psychologické specifikum daného národa. Je tedy zjevně nutné a velmi důležité aktivně umísťovat frazeologismy do výuky češtiny pro cizince, což plně odpovídá požadavkům Evropského jazykového portfolia, které vyžaduje úroveň od B1 schopnost porozumět frazeologickým obrátům jazyka, od úrovně C1 potom schopnost tyto obraty spontánně využívat (podle www.msmt.cz). V současných učebnicích češtiny pro cizince jsou v různé míře zastoupeny některé nejužívanější frazeologismy, přísloví či pranostiky, téměř však, až na několik výjimek, nenajdeme frazeologismy v ukrajinských učebnicích češtiny pro cizince. Zcela vůbec pak nejsou v ukrajinských učebnicích češtiny studenti seznamováni s neologismy a frazeologickými neologismy. Proto považujeme za důležitý průzkum frazeologických neologismů v různých společenských oblastech, jejich vysvětlení dle existujících slovníků, prorovnění stupně ekvivalence s ukrajinským frazémem, případně sestavení nových výkladových slovníků a metodických příruček pro ukrajinské studenty bohemistiky. Jsme přesvědčeni, že podobné práce budou teoretickým přínosem pro metodiku výuky češtiny pro rodilé ukrajinské mluvčí, stejně jako budou mít široké praktické využití budoucími pedagogy či překladateli.

Vycházíme přitom z výsledků bádání J. Hasila (2012, s.32-39) o znalostech zahraničními studenty bohemistiky českých frazeologizmů, které bylo na základě výsledků dotazníků ohodnoceno jako nedostačující a z vývodů J. Hasila (2012, s.32-39), že nejen poučení o české frazeologii, ale i praktické frazeologické semináře (se sběrem, interpretací a srovnáváním frazeologie i sledováním její dynamiky) by měly být součástí každé výuky českého jazyka. Různorodost problémů modifikace frazeologizmů vyzývá potřebu tyto procesy, analyzovat a zkoumat, což i dělá naše bádání aktuálním v současné frazeologii.

Analýza vědeckého bádání a publikací v oblasti nové frazeologie. Problematikou transformace frazeologických jednotek, jejich aktualizací, vznikem neologizmů v uměleckém stylu, v publicistice, reklamě, mluvě mládeže ap. se ve svých pracích již dostatečně dlouho zabývají jak čeští, tak ukrajinští lingvisté. V České republice bylo vydáno velké množství monografií, studií, statí i neologických slovníků, je to především slovník *Nová slova v češtině, slovník neologizmů*, který vyšel pod vedením O. Martincové v r. 1998, podílela se na něm i řada dalších odborníků. Slovník zaznamenává novou, dynamickou vrstvu slovní zásoby. Pokud jde o slovníky frazeologických neologizmů, tyto, jak uvádí V. Mokienko, autor *Ruského slovníku frazeologických neologizmů*, nejsou dosud zpracovány dostatečně (Ěiěčliěi, 2008, s. 122). V českém jazyce měl velký přínos pro frazeologii *Slovník české frazeologie a idiomatiky* (dále jen SČFI) F. Čermáka (SČFI, 2009), ve kterém jsou částečně odraženy i frazeologické neologizmy. F. Čermák ve svém slovníku popisuje transformace frazému jako “nemodelové kvazitransformace ukazující strukturní a původně i etymologickou souvztažnost, přechod z jedné formy do druhé (při zachování téže funkce) a příbuznost; nic gramaticky pravidelného tu není, podle pravidel nevznikají” (Čermák, 2009). Podle M. Čechové (1986, 2011) pro frazeologii platí, že se neustále obohacuje; obměňují se frazémy starší, tvoří se nové. Aktualizace tak může podněcovat vývoj ve frazeologii, je jejím dynamizačním faktorem. E. Hájková (2009) ve svém článku *K osvojování frazeologie u současné české mladé generace* o aktualizaci frazémů píše, že jimi mluvčí/pisatel ozvláštňuje svůj projev. Takové aktualizace však fungují v komunikaci jen za předpokladu, že adresát/příjemce textu je schopen v dané aktualizaci dešifrovat původní významový kontext a původní ustálenou podobu frazému sám také zná. Frazeologizmům, jejich etymologii, porovnání a evoluci se věnuje L. Stěpanova (2001). J. Hasil (2012) se ve svém článku *Jaké místo zaujímá frazeologie ve výuce češtině pro cizince?* zmiňuje o tom, že frazémy odrážejí historickou zkušenost uživatelů národního jazyka, mapují současný společenský život, proto se neustále aktualizují frazémy starší, některé ustupují z aktivního užívání a vznikají nové. Ukrajinští frazeologové V.D. Užčenko a D.V. Užčenko (2007) za nové aspekty ve frazeologii považují nejen nové směry v bádání, ale také hlubší a rozsáhlejší vysvětlení existujících již dříve, ale nedostatečně zpracovaných aspektů. Dynamický vývoj frazeologie je podmíněn neustálými změnami ve vědeckých odvětvích, kultuře a politice, podněcujícími vznik nových expresivních obrazových prostředků. Podle O. Ponomariva (1992) je transformace frazémů v uměleckých dílech jednou z rozšířených stylistických metod, která nejen přetváří ustálený frazeologický systém, ale přispívá i k obnovování vyjadřovacích obrazových prostředků, okazionalismy jsou pak autorem ve vytvářeném kontextu záměrně využívány k zesílení metaforičnosti a emotivnosti výpovědi. Různými aspekty užití a modifikace frazémů v publicistických textech se zabývají S. Konovec (2002), Í. Skyba (2005), transformaci frazeologických obrátů v uměleckých textech zkoumá ve své disertační práci L. Davydenko (1992). Frazeologickými neologismy v současné ukrajinské lingvistice a publicistice se zabývá L. Pašínská (2011, 2012), české a ukrajinské frazeologismy porovnává ve svých pracích O. Vaščenko f Í. Stepaňuk (2015, 2016), L. Danylenko (1992) aj.

N. Bojčenko (2002) nazývá transformací frazeologických jednotek takové změny, které jsou vyzvány aktualizací frazému v určitém kontextu a jejichž cílem je zesílení či zdůraznění informace (expresivita). Velkým přínosem do komparativistiky české a ruské frazeologie byl *Česko-ruský frazeologický slovník* devíti tisíc frazeologických jednotek od V. Mokienka (2002), který vychází z jasně

definovaného pojetí frazeologické jednotky. Podobná práce porovnávající komplexně ukrajinské a české frazeologismy a tím spíše frazeologické neologismy však dosud vydána nebyla. Jak můžeme uvidět na výsledcích nejrůznějších bádání lingvistů v oblasti frazeologie, frazeologické jednotky v obou jazycích neustále vznikají, obnovují se staré, ustálené, do jazyka pronikají různé kalky, které se zdomácnují, vzniká celý nový korpus expresivních, obrazných výrazů, které vyžadují svou systematizaci a překlad. Proto vidíme aktuálnost právě ve výzkumu této oblasti frazeologie, kterou ukrajinský jazyk nazývá neofrazeologií (z ukrajinského "неофраземіка", překlad z ukrajinštiny autorky). Budeme tedy mluvit o frazeologických neologismech jako o neofrazémech.

Cíl práce: Příspěvek je zaměřen na výskyt frazeologických neologismů a autorských okazionalismů v moderní české umělecké literatuře a konkrétně v knize Evy Hauserové *Noc v Mejdlovárně*. Vzhledem k tomu, že se ve svém výzkumu zaměřujeme na porovnávání dvou jazyků, češtiny a ukrajinštiny, budeme v analytické části vycházet z klasifikace frazeologizmů dle míry ekvivalentnosti, porovnáme míru aktualizace českých neofrazémů podle SČFI, poté je přeložíme do ukrajinštiny, a dohledáme, pokud existuje, ukrajinský ekvivalent frazému, případně existující v ukrajinštině neofrazém. Text byl vybrán z několika důvodů: kniha patří do moderní beletrie, autorka užívá běžně mluvený jazyk, který F. Daneš (1995) chápe jako každodenní neformální ústní komunikaci, vymezuje ho situačně, "jako množinu promluv v komunikačních situacích, v nichž se nepředpokládá (závazné) užívání spisovného jazyka", a jazykově, jako "repertoár všech různých i různorodých výrazových prostředků (nespisovných, ale zčásti i spisovných, resp. společných)" (Daneš, 1995, s. 7–8). Ve svých promluvách hrdinky knihy mluví obecnou češtinou, t.j. většinou používají nespisovný jazyk. Zde je třeba zmínit se o tom, že s nespisovnou češtinou je podle S. Čmejrkové (1994, s. 191) spojována neformálnost, expresivita, někdy i hrubost a vulgárnost, ale nespisovnost může být též nositelkou zvnitřnění komunikace, sdílení, intimní atmosféry. Vzhledem k tomu, že frazeologizmy jsou ve velké míře zastoupeny obzvláště v mluveném projevu, který se v českém jazyce často projevuje ve formě nespisovné (viz výše), můžeme v knize předpokládat velký výskyt frazémů a vzhledem k moderní době i frazeologických neologismů, opíráme se přitom na to, že v hovorové češtině dochází k mnoha úpravám a posunům, k různým hříčkám, což odpovídá i frazémům v textu. Přestože některé frazémy obsahují nespisovné prvky, M. Čechová (1986) nevidí důvod, proč by to mělo daný frazém posunout za hranice spisovnosti, protože o spisovnosti podle ní rozhoduje celkový charakter frazému: ustálenost a užívání ve spisovných projevech. Z didaktického hlediska je analýza neofrazémů v dané knize přínosná pro studenty bohemistiky tím, že mají prakticky jedinečnou možnost se na zahraničním bohemistickém pracovišti obeznámit s mluvenou a obecnou češtinou, naučit se jí rozumět a interpretovat ji, z hlediska lingvokulturního mají možnost obeznámit se s některými fakty a způsobem života různých generací jak v období normalizace v Čechách, tak i v současné době, a přitom sledovat způsob vyjadřování a užívání různých neologismů a neologických frazeologizmů tří různých charakterově i z hlediska společenského postavení a úspěšnosti dospělých žen.

Realizace cíle vyžaduje řešení následujících zadání:

- a) klasifikovat pojmy frazeologický neologismus a okazionalismus a porovnat klasifikaci frazeologických neologismů a okazionalismů ukrajinskými a českými vědci;
- b) klasifikovat pojem transformace a aktualizace frazémů;
- c) zaznamenat pro další využití určité množství nového frazeologického materiálu, v našem pojetí uzuálních a okazionálních neofrazeologizmů, částečně zformulovat jejich sémantické, funkční a stylistické charakteristiky a transformace v autorském textu;
- d) vyznačit problém a způsob překladu českých frazeologických neologismů, přeložit vybrané neofrazémy do ukrajinštiny a určit míru jejich ekvivalence.

Výklad materiálu, tvoření nových frazeologizmů a analýza předmětu bádání. Frazeologické neologismy jsou jak v českém, tak i v ukrajinském jazyce nejčastěji odrazem společenských změn a reagují na aktuální problémy v různých oblastech společenského života, mezinárodních vztahů,

ekonomické změny ap. Nejvíce neologických frazémů vzniká v oblasti publicistiky, neboť mas media zpravidla jako první reagují na jakékoliv společenské změny či politické události. Každou změnu doby doprovází změny ve společnosti, rozvoj různých oborů lidské činnosti i změny v životním stylu. Spolu s tím můžeme pozorovat i změny ve slovní zásobě, neboť vzniká potřeba nové předměty, jevy a skutečnosti pojmenovávat. V druhé polovině 20. století vzniká samostatná nauka, která se zabývá neologismy, neologie. Podle *Encyklopedického slovníku češtiny* je pod označením *neologismus* zahrnuta "lexikální jednotka, která se ve vztahu k existujícím jednotkám slovní zásoby současného jazyka vyznačuje novostí, a to jak z hlediska vzniku, tak z hlediska funkčního (funkčně systémového, komunikačního, stylistického)" (EŠČ, 2002, s. 284). Podle ukrajinského *Současného slovníku literatury a žurnalistiky* se za neologismus považuje "slovo, a také jeho jednotlivý význam, výraz, které vznikly v jazyce v určitém stadiu vývoje (obecné neologismy) nebo se používaly jen v konkrétním komunikačním aktu, v textu nebo jazyce určitého autora (stylistické nebo individuálně autorské neologismy)" (SSL, 2009, s. 79-80).

Frazeologická pojmenování, tzv. frazémy, jsou ustálená slovní spojení (alespoň dvou a více slovných forem), která nejsou rozložitelná a významově vystupují jako celek (Čermák, Filipec 1985). Vedle frazeologických spojení rozeznáváme idiomy. V dnešním chápání se tento pojem přiřazuje synonymicky k výrazu frazém. Idiom akcentuje stránku sémantickou, kdežto frazém formální stránku frazeologické jednotky. Jestliže neologismus definujeme jako lexikální jednotku s rysem novosti, v definici frazeologických neologismů se většina vědců neshoduje. Vycházíme-li z toho, že nejdůležitějším kritériem frazeologické jednotky (frazému) je ustálenost, víceslovnost, metaforičnost a expresivita, pak frazeologické neologismy můžeme definovat jako takové frazeologické jednotky, které se vyznačují základními vlastnostmi frazeologizmu, jsou ale mluvčími pocíťovány jako jevy nové. V zásadě platí, že čím je frazém frekventovanější, tím je ustálenější, a naopak, řidčeji užívané frazémy stojící na periférii jsou náchylné k aktualizacím či transformačním procesům, a takto vzniklé je můžeme označit za neologické. Neologické frazeologizmy vznikají za účelem výstižnějšího pojmenování již pojmenované skutečnosti, což je spojeno především s potřebou vytvoření nového, výraznějšího, expresivnějšího, frazeologického označení, protože, jak píše V. Straková (1994), expresivita se ve frazeologii rychle opotřebovává. Transformace frazémů je aktuální otázkou české i ukrajinské frazeologie. Dynamický vývoj frazeologie je podmíněn neustálými změnami ve vědeckých odvětvích, kultuře a politice, podněcujícími vznik nových expresivních obrazových prostředků. V umělecké próze jsou neologismy obyčejně vyvolány v život aktualizacími záměry autorů, a pokud se nerozšíří do spisovného úzu, pocíťují se jako prvky okazionalizmu (příležitostné).

Aktualizace frazémů svědčí o stálém místě frazémů v dnešním jazyce. Vnášejí do projevu vtip, žertovný tón, často moment překvapení, což je využíváno především v umělecké literatuře, zejména v satirické. L. Janovec (2003, 243–247) chápe jako aktualizaci přetváření významu původní frazeologické jednotky a dotváření jejího významu v komunikačním aktu kvůli ozvláštňení textu, vyjádření nadhledu, ironie nebo třeba humoru. Často vzniká pouze pro potřeby určitého textu, a má tedy okazionální či individuální charakter. Okazionalizmy vznikají v důsledku strukturální přestavby frazému v rámci určitého kontextu, nikoliv jako jeho přehodnocení, jejich význam je většinou dán v kontextu. Jazykovědci nacházejí u různých typů okazionalizmů tendence k porušení jak významové, tak i formální ustálenosti. Podle O. Ponomariva (1992) jsou okazionalismy autorem ve vytvářeném kontextu záměrně využívány k zesílení metaforičnosti a emotivnosti výpovědi a jako silně expresivní výrazy na sebe přitahují pozornost, často mají široké spektrum konotací či silný ironický nádech, situaci obzvláštěňují nebo mohou hyperbolizovat. Proto se vyskytují velmi často v básnických i prozaických dílech, častý je též výskyt v publicistické sféře. J.V. Bečka označuje okazionalismus souslovím "expresivní neologismus", ovšem z Chloupkova pojetí vyplývá, že jde o neologismus (Chloupek, 1990, s. 253) a hlavní rozdíl mezi okazionalismem a neologismem v podstatě spočívá v tom, že okazionalismy nejsou užívány v běžné mluvě. To znamená, že si tím uchovávají svou novost, nápaditost a výrazovou

neotřelost bez ohledu na dobu, kdy byly vytvořeny. Problematikou odlišení frazeologických neologismů od okazionalismů se zabývají mnozí lingvisté. Některé práce upozorňují na fakt, že řada nových výrazů, které ve frazeologii vznikají, jsou pouze variantami okazionálními (např. Stěpanova, 2004), a to díky tomu, že neexistují jednoznačná kritéria vyčlenění toho, co už je frazeologizmem a co pouze variantem (Chlebda, 2008). Tato otázka pak vyvstává v této souvislosti s frazeologickou neologií dost často. Složitá sémantická struktura frazému umožňuje jeho různé modifikace, čímž rozšiřuje komunikační možnosti. Aktualizace výrazových prostředků je záměrnou odchylkou od standardního užívání jazyka. Pomocí aktualizace se obrací pozornost na způsob vyjádření. Jazykovědci stále nejsou jednotni v otázce způsobu transformace frazeologických jednotek. Spisovatelé úmyslně transformují tradiční frazémy, čímž vytvářejí dynamický model světa. Takový obraz nabývá v uměleckém kontextu výrazové síly a často vyjadřuje individuální autorské vidění. Individuální autorské aktualizace frazémů jsou vždy podmíněny konkrétním stylistickým úmyslem. V uměleckých dílech je transformace frazémů jednou z rozšířených stylistických metod, která nejen přetváří ustálený frazeologický systém, ale přispívá i k obnovování vyjadřovacích obrazových prostředků. Podle O. Ponomariva (1992) zejména díky ustálenosti vnitřní formy frazeologického obratu je možné frazém obnovovat, i když jeho podklad se častým užíváním zastřel. Ustálenost transformovaných jednotek je vysoká, ale ne absolutní, což v podstatě popírá samu definici frazému. L. Janovec (2003, s. 147-158) jako dynamickou oblast slovní zásoby nazývá frazeologická pojmenování, nevětné frazémy, které mají četné frazémové varianty a aktualizace, mnohdy motivované snahou o ironii, nadhled, humor (např. *prát špinavé peníze – čistit špinavé peníze, být můj šálek kávy – být můj šálek čaje, všemocná končetina trhu – všemocná ruka trhu*) a stávají se východiskem odvozování jiných frazémů i jednoslovných lexikálních jednotek (*sarajevský atentán, převlékač kabátů*). Dnešní studie zaznamenávají méně časté užívání frazémů víceslovných, což je zřejmě dáno potřebou mluvčích v dané oblasti (zejména reklama, publicistika) vyjadřovat se úsporně. Jak již bylo zmíněno výše, nejčastěji se neofrazémy vyskytují v mediálních textech, publicistice, mluvených projevech politiků a běžných mluvených projevech, zejména pak u mládeže, která dnes velmi aktivně užívá v řeči nejrůznější neologismy. Ze všech těchto oblastí pak pronikají neofrazeologizmy i do umělecké literatury, nejčastěji ve formě dialogů či monologů postav. V umělecké literatuře pak častěji pozorujeme výskyt okazionalismů.

V další části práce proanalyzujeme některé neofrazémy z výše uvedené knihy z hlediska způsobů tvorby frazeologických neologismů a dohledáme ukrajinský ekvivalent českému původnímu frazému, případně neofrazému. Vycházíme přitom z hlediska, že podle míry ekvivalentnosti (Mlacek, 1997, s. 23) lze frazeologizmy rozdělit na úplné ekvivalenty, které se plně shodují jak strukturou, tak přeneseným významem; částečné ekvivalenty, které se shodují pouze částečně, mohou být gramaticky odlišné, mají větší či menší počet komponentů nebo záměnu komponentů, jsou odlišné ve struktuře a slučitelnosti; poměrné ekvivalenty, u kterých dochází k částečné změně formy či obraznosti a jsou si sémanticky shodné nebo podobné; frazeologické analogy mající podobnou nebo rozdílnou strukturu a odlišnou obraznost, ale stejný význam i stylistickou formu a frazeologizmy bez ekvivalence, které vznikly na základě reálií a tradic dané země, nemají ekvivalent v žádném jiném jazyce, nedají se do jiného jazyka přeložit, označujeme je jako frazeologizmy národní.

Při stanovení původního frazému českého se opíráme o *Slovník české frazeologie a idiomatiky* (SČFI I.-IV., 2009) a ukrajinský ekvivalent určujeme podle *Frazeologického slovníku ukrajinského jazyka* (1993) a *Slovníku současné literatury a žurnalistiky* (2009).

V textu knihy E. Hauserové (2014) *Noc v Mejdlovárně* se setkáváme s aktualizacemi sémantickými (změnou lexikálního obsazení, záměnou složek frazému aj.), s obměnou frazémů existujících a také hojně s okazionalismy. V podstatě již samotný název naznačuje, že se můžeme v textu setkat s různorodým lexikem – mejdlovárnou se za normalizace nazývala místa (v našem případě byt), kde se scházela mládež na večírek (párty, mejdan).

Cuměj jak vyvoraný myši (Hauserová, 2014, s.146) – pův.: koukat (na něco) /čumět jako tele na nová vrata (nepřízn., hanl.). (SČFI I., s. 363). Zde – jazyková hra mluvčích, která spočívá v obměnách komponentů přirovnání. *Překlad do ukr.* – Дивляться як виорані миші. Ukrajinský ekvivalent: дивляться як (мов) теля на нові ворота (зневажл.) – Míra ekvivalence: úplný ekvivalent původnímu znění českého frazému.

Jaká je vědecká bedna (Hauserová, 2014, s.171) – Chytrá hlava/hlavička. (Chytrost jako schopnost, nadání) (SČFI II., s. 96). Zde – nový autorský frazém, jazyková hra mluvčích, která spočívá v obměnách komponentů. *Překlad do ukr.* – Є як вчена скриня. Ukrajinský ekvivalent: з нагоптанною головою (який відзначається неабиякими розумовими здібностями). Míra ekvivalence: částečný ekvivalent původnímu znění českého frazému.

Hovný hovného si hledá (Hauserová, 2014, s. 33) (expr., vulg.) – Rovný rovného si hledá. (Člověk zkušený vůči druhému o zvyku či nutnosti najít blízkého třetího a sdružit se s ním ap.; člověk hledá podporu a solidaritu u sobě podobných) (SČFI IV., s. 765). Zde – sémantická obměna komponentů frazeologismu s expresivním nádechem, synonymní ve vztahu k původnímu. *Překlad do ukr.* – Гівно гівна шукає. Ukrajinský ekvivalent: одним миром мазані; Яке їхало, таке здибало. Míra ekvivalence: bez ekvivalence.

Tváří se jako ředitelka zeměkoule (Hauserová, 2014, s. 153) – tvářit se důležitě (zvl. čl. domýšlivý, obvykle při jednání ap. n. momentálně, při pronášení názoru, udělování souhlasu, sdělování důležité informace aj.). (SČFI III., s. 832). Zde – výraz synonymní spíše s vysvětlením “tvářit se povýšeně, důstojně a naznačit tak svůj význam a projevit svou samolibost”. *Překlad do ukr.* – Уявляє себе директором (Земля). Ukrajinský ekvivalent: Високо нестися. Пуп Землі. (Уявляти себе пупом Землі). Míra ekvivalence: částečná ekvivalence.

Tvářej se jak svatá dala nevíť komu (Hauserová, 2014, s. 151) – tvářit se jako svatoušek. (SČFI I., s. 345). Zde – tvářit se, chovat se zcela naivně a pokrytecky. *Překlad do ukr.* – Поводиться мов (як) свята, що не знає, кому дала. Ukrajinský ekvivalent: свята простота. Míra ekvivalence: částečná ekvivalence.

Jak mi rejžákem drhla myšlenky (Hauserová, 2014, s. 176) – napravit / spravit někomu hlavu (neutr., důraz.) (SČFI III., s. 190). Zde – donutit někoho k poslušnosti, pořádku a zbavit ho nevhodných představ, svéhlavosti ap.; napravit někoho (násilím); potlačit jeho názory a změnit ho tak. Expresivní výraz. *Překlad do ukr.* – Наче щіткою по мізках шкрябала. Ukrajinský ekvivalent: вправляти мозок. Míra ekvivalence: bez ekvivalence.

Šárka, ten studenej čumák. Studenej čumák Bořek. (s. 16, 54). **Studenočumákoidní chování. Bořkova studenočumákovitost** (Hauserová, 2014, s. 161, 163) – nepříjemný, málo lidský člověk, v jednání těžko přístupný a málo lidský, bez úsměvu ap. (SČFI II., s. 59). Zde – okazionalismus, charakteristika chování některých hrdinů románu. *Překlad do ukr.* – “Холодна морда” (нелюдний чоловік, нелюдяна жінка). Ukrajinský ekvivalent: З холодною душею. Míra ekvivalence: bez ekvivalence.

Za pár let přišel samet (Hauserová, 2014, s. 51) – sametová / něžná revoluce. (SČFI II., s. 297). Zde – metonymie k původnímu frazeologismu. *Překlad do ukr.* – Через кілька років прийшов оксамит. Ukrajinský ekvivalent: bez ekvivalence.

Cítím se jako největší lůzr ze všech. Typ chudáčka blbečka, nešikovného lůzra. Takový dvě lůzrky (Hauserová, 2014, s. 161, 189) – Člověk, který má smůlu na smůle – velký, opakující se nezdar, neúspěch, neštěstí. (SČFI II., s. 325). Lůzr = smolař, ztroskotanec (slang.) z anglického *looser* jako člověk pronásledovaný neúspěchem; ten, kdo prohrál nebo stále prohrává (či se tak cítí), počeštěno (SCS). Zde – nový frazeologismus s využitím neologismu *lůzr*. *Překlad do ukr.* Відчуваю себе найбільшим лузером. Такий собі тип бідолашного дурника, лузера, невдахи. Ті дві як лузери. – Ukrajinský ekvivalent: абсолютний нуль. Míra ekvivalence: bez ekvivalence. Ve srovnání s ukrajinským neofrazémem *Відчуваю себе найбільшим лузером* jde o úplnou ekvivalenci.

Rychlý šípy v bleděmodrým. Firemní hodnoty (Hauserová, 2014, s. 143) – to samý v bleděmodrým (expr., nepřizn.). Při hodnocení údajně lepší alternativy vyjadřuje v podstatě její totožnost s alternativou srovnávanou, pokud jde o špatné, nežádoucí vlastnosti. (SČFI II., s. 188). Překlad do ukr. – *Швидкі стріли у блідо-синьому. Фірмові цінності*. Ukrajinský ekvivalent: нога в ногу. Míra ekvivalence: bez ekvivalence.

Mladý holky jsou jediná kategorie lidí, co se nabízejí jako zboží v samošce (Hauserová, 2014, s. 156) – lehké zboží (expr., hanl.), dívky se sklonem k lehkomyšlnosti a k volným mravům s muži. (SČFI II., s. 408). Okazionalismus. Překlad do ukr. – *Молоді дівчата, це єдина категорія людей, котрі пропонують себе як товар в магазині*. Ukrajinský ekvivalent: рекламувати себе. Míra ekvivalence: bez ekvivalence.

Tohle není moje parketa (Hauserová, 2014, s. 33), **není to jejich parketa** (Hauserová, 2014, s. 143) – ani za mák tomu nerozumím/ nerozumí (SČFI II., s. 172). Překlad do ukr. *Це не мій паркет*. Ukrajinský ekvivalent: Це не моя стихія. Míra ekvivalence: částečná ekvivalence.

Má to v krvi, má fluidum (Hauserová, 2014, s. 17) – mít něco/hodně do sebe (být dost, v leccem přitažlivý, zajímavý, mít určitý zvláštní půvab, poutat pozornost. (SČFI III., 2009, s. 382:). *Fluidum* dle slovníku cizích slov – domnělá neviditelná látka jako nositel fyzikálních vlastností, esprít, kouzlo osobnosti nebo místa (SCS). Zde – kouzlo osobnosti. Autorský frazeologismus. Překlad do ukr. – *У неї це в крові*. Ukrajinský ekvivalent: *У неї це в крові. Має флюїди*. Míra ekvivalence: Úplná ekvivalence.

Chceš tvrdit, že se na tobě režim nepodepsal? (Hauserová, 2014, s. 189) – být poznamenaný něčím. (Člověk, jeho dílo, doba, situace apod. V důsledku silného, popř. dlouhého působení události:) být trvale a zřetelně, zjevně něčím ovlivněný, popř. deformovaný; projevoval stopy něčeho. (SČFI III., s. 598). Zde – režim = totalitní režim v bývalém Československu, do roku 1989. Překlad do ukr. – *Ти стверджуєш, що на тобі режим не підписався?* – Ukrajinský ekvivalent: Залишити відбиток. Míra ekvivalence: bez ekvivalence.

Je afektovaná tuzexanda (Hauserová, 2014, s. 11) – mít pořád něco extra (nepřiznivě, posměchavě). (Čl. rozmarň, snobský; stále podivně a protivně chtít, požadovat různé novinky n. změny, zlepšení, výjimky. Chytit samé extravagance (SČFI III., s. 381). Okazionalismus. Překlad do ukr. – *Афектована мадам уся в імпортному*. Ukrajinský ekvivalent: дерти носа в гору, пихата. Míra ekvivalence: bez ekvivalence. Výraz je ekvivalentní ukrajinskému neofrazému – *Така собі фіфа; сама фірма*.

Problematika překladu frazeologizmů. Při překladu frazeologizmů a neofrazologizmů do popředí vystupuje skutečnost, že se v ní nejvýrazněji projevuje národní specifická jazyka. Problematika překladu frazeologických slovních spojení z jednoho jazyka do druhého je specifickou oblastí teorie uměleckého překladu. V. Straková (1994) říká, že frazeologizmy jsou "kořením jazyka" a jako takové nejsou vždy jednoznačné či snadno transponovatelné do jazyka jiného. Proto musí překladatel buď vybírat, je-li z čeho, nebo použít opis, kompenzace, vytvořit výraz apod. Nezvládnuté překlady frazeologizmů se naopak projevují jako nenáležité, "komponentový překlad" (ukr. *компонентний переклад*). Do popředí zde mnohem více vystupuje požadavek překládání (či spíše převádění) podle obsahu, významu a textové funkce. Při doslovném překládání frazémů hrozí riziko volby nesprávného ekvivalentu nepoměrně více než u jiných jazykových jednotek. Překladatel je často nucen odstoupit od předmětně přesného překladu kvůli absenci v jazyce překladu ekvivalentního výrazu nebo z důvodu určitých odlišností stylistických norm v obou jazycích. V případě, když překladatel nenachází ekvivalent frazému ve svém jazyce, opírá se o jeho celkový a funkční smysl, přičemž je nutné držet se efektu vyzvaného originálním textem (jako je např. zlost, ironie, nadšení apod), neboť pokusy o doslovný překlad přivádějí k nepřesnostem a často i nevhodnostem či disharmonizaci jazykového sdělení. Usilí o maximální přesnost překladu by nemělo přivést ke kalkování, při němž frazeologismus ztrácí svou autentičnost. Adekvátnost překladu se pak dosahuje komplexem různých překladatelských praktik. Ačkoliv stylisticky i lexikálně je původní větná jednotka změněna, sémanticky

v jazyce překladu nese původní smysl. Jinými slovy, komunikativní funkce frazému zůstává zachována. Největším překladatelským problémem jsou slova s přeneseným významem, expresivní autorské výrazy, okazionalismy a neobvyklá slovní spojení. Vzhledem k tomu, že frazeologie není uzavřenou oblastí, nýbrž právě naopak oblastí dynamickou, je vystižení emocionálního, hodnotícího i dobového příznačného koloritu frazeologizmu úkolem někdy dosti obtížným. Proto se překladatelům doporučuje zdroje vybírat (mají-li z čeho) nebo použít opis, kompenzace, dotvořit výraz a podobně.

Závěr: Frazeologizmy jsou příznakové, expresivní, patří většinou k hovorovému stylu, a tak i text s použitím frazeologizmu je stylisticky příznakový. Tato skutečnost má osobitý význam pro překlad. V minulosti se zdůrazňovala nepřeložitelnost frazeologie, na druhé straně se zdůrazňoval požadavek, že ekvivalentem musí být v překladu jen frazém. V současnosti se vztah frazeologie a překladu řeší způsobem, který je mezi těmito dvěma krajními póly. Obecně platí, že frazeologizmy překládáme ekvivalentem. Nové frazeologizmy vznikají transformací existujících termínů různých oblastí, dochází k frazeologizaci volných spojení. Často jde o většinu kalků z anglického jazyka, které mají internacionální charakter a které jsou terminologického původu. Tyto jednotky pocházejí zpravidla z oblasti sportu a z oblasti ekonomie. Frazeologizmus jako výrazný prostředek živého, neotřelého vyjadřování je podle V. Strakové charakteristický pro některé mluvčí v běžné komunikační praxi a jen pro některé autory a postavy v jejich dílech. Někdy autor využívá kombinace různých typů transformace struktury frazeologizmu, čímž zcela mění jeho význam. Tento stylistický způsob pomáhá autorovi donést čtenářům své myšlenky a ovlivnit jejich emoce, najdeme ho však zdaleka ne u každého autora, neboť vyžaduje opravdového mistrovství pera.

Umístění do výuky frazeologizmů a neofrazeologizmů rozhodně oživuje studium cizího, v našem případě českého, jazyka, obohacuje lexikální zásobu i lingvokulturní znalosti studentů, rozšiřuje jejich komunikativní možnosti, čímž jim umožňuje poznat ve vši hloubce krásu českého jazyka.

Dané bádání otevírá perspektivy pro další studium a analýzu českých frazeologických neologismů a jejich překlad do ukrajinštiny.

LITERATURA

- Бойченко, Н. О. (2002). *Стіійкі дієслівні сполуки у публіцистичному тексті : типологічні ознаки та експресивний потенціал*. (Автореф. дис. канд. філол. наук). Київ.
- Ващенко, О. і Степанюк, О. (2016). Українські і чеські frazeologічні одиниці з колоративним компонентом "БЛИЙ". *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія, 19(2)*, 44-49. Взято з: <http://journals.urau/index.php/2311-0821/article/view/113744>
- Ващенко, О. і Степанюк, О. (2015). Типологія чеських та українських frazeologізмів із сакральним нумерологічним компонентом. *Проблеми зіставної семантики. Вип. 12*, 105-111. Взято з: <https://onedrive.live.com/?authkey=%21APTD9FPPXRCmkN0&cid=68696B3E65309B90&id=68696B3E65309B90%2115515&parId=68696B3E65309B90%2115516&o=OneUp>
- Давиденко, Л. Б. (1992). *Синтаксичні функції і структурно-семантичні модифікації frazeologічних одиниць* (Автореф. дис. канд. філол. наук). Київ.
- Даниленко, Л. І. (2000). *Національно-культурна семантика чеської frazeologії*. Київ, Коломия.
- Голубева, Н. А. (2008). Прецедентные единицы в грамматике: традиции и новаторство. *Высшее образование сегодня. 5*. 47-49
- Дерев'янюк, В. (2012). Індивідуально-авторські frazeologічні новоутворення у ЗМІ (на матеріалі чеської мови). *Вісник Львівського університету. Серія філологічна. 56(1)*, 204-211.
- Коновець, П. (2002). *Комунікативно-прагматичні особливості актуалізації frazeologізмів у дискурсі сучасної преси (за матеріалами іспанських періодичних видань)* (Автореф. дис. канд. філол. наук). Київ.

- Пашинська, Л. М. (2011). Неофраземіка у сучасному українському публіцистичному тексті. *Мова і культура*. 14(1), 222-228.
- Пашинська, Л. М. (2012). Напрями дослідження неофраземіки в сучасній лінгвістиці. *Українська мова*. 2, 87-96.
- Пономарів, О. (1992). *Стилістика сучасної української мови*. Київ: Либідь, 1992.
- Скиба, Н. Г. (2005). *Активні фразеотворчі процеси в українській публіцистичній і художній прозі кінця ХХ – початку ХХІ століть*. (Автореф. дис. канд. філол. наук). Київ.
- Степанова, Л. (2001). Evolucija frazeologičeskich jedinich i neologizmu. In: *Novaja frazeologija v novoj Jevrope*. Greifswald 2001, 115-116 (rus.)
- Ужченко, В. Д. і Ужченко, Д. В. (2007). *Фразеологія сучасної української мови*. Київ: Знання.
- Шанский, Н. М. (1985). *Фразеология современного русского языка*. Москва: Высшая школа.
- Čechová, M. (1986). Dynamika frazeologie. *Naše řeč*, ročník 69, číslo 4, 178-186.
- Čechová, M. (2011). Frazeologie v komunikaci. In: *Jazyk a komunikácia v súvislostiach*. (151-158). Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislavě.
- Čermák, F. (2008). *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*. Praha: Karolinum.
- Daneš, F. (1988). Pojem "spisovného jazyka" v dnešních společenských podmínkách. In: *Dynamika současné češtiny z hlediska lingvistické teorie a školské praxe*. (21-29). UK, Praha.
- Grepl, M. a kol. (1995). *Příruční mluvnice češtiny* (vyd 1). Praha: Lidové noviny.
- Hájková, E. (2009). К освоєвані фразеологіє у сучасній чеській молодій генерації. Фалькларыстычныя даследаванні. *Кантэкст. Тыпалогія. Сувязі*. 6. Citováno z <http://elib.bsu.by/handle/123456789/89914>.
- Hauserová, E. (2014). *Noc v Mejdlovarně* (vyd). 1. Praha: Argo.
- Hauser, P. (1980). *Nauka o slovní zásobě*. Praha: SPN, 43-47.
- Hasil, J. (2012). Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. *Збірник наукових праць*. 19 (32-39). Київ: КНУ ім. Т. Шевченка.
- Janovec, L. (2003). Defrazeologické lexikální jednotky. *Varia XIII. Zborník materiálů z XIII. kolokvia mladých jazykovedcov*. Modra-Piesok, 3-5.12. 2003. 147-158, 243-247.
- Martincová, O. (1983). *Problematika neologismů v současné spisovné češtině*. Praha: Univerzita Karlova.
- Mlacek, J. (1977). *Slovenská frazeológia*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo. 1. vyd., Kufnerová, Z., Poláčková, M., Povejšil, J., Skoumalová, Z., Straková, V. (1994). *Překládání a čeština* (vyd. 1). Praha: H&H.
- Lotko, E. (2008). O některých vývojových tendencích v současné slovní zásobě a jejich příčinách (na materiálu češtiny, slovenštiny a polštiny). In: *LOTKO, Edvard. Srovnávací a bohemistické studie*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého.

LEXIKOGRAFICKÉ PRAMENY

- ССЛ Гетьманець М., Михайлин, І. (2009). Сучасний словник літератури і журналістики Харків: Прапор.
- ФСУМ Укл.: Білоноженко, В.М, Винник, В.О, Гнатюк, І.С., Горобець, В. та ін. (1993) *Фразеологічний словник української мови*: В 2 кн. Київ: Наукова думка.
- ESČ Karlík, P., Nekula, M., Pleskalová, J. (2002). *Encyklopedický slovník češtiny*. (s. 284-285) Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- NSČ1 Martincová, O. a kol. (1998). *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 1*, Praha V nakl. Academia vyd.1.
- NSČ2 Martincová O. a kol. (2004). *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 2*, Praha V nakl. Academia vyd.1.
- SCS ABZ.cz: slovník cizích slov - on-line hledání. Dostupný z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz>
- SČFI I. Čermák, František, Hronek, Jiří a Machač, Jaroslav. (2009). Slovník české frazeologie a idiomatiky. 1, Přirovnání. 2., přeprac. a dopl. vyd. V nakl. Leda vyd. 1. Praha: Leda.

- SČFI II. Čermák, František, Hronek, Jiří a Machač, Jaroslav. (2009). Slovník české frazeologie a idiomatiky. 2, Výrazy neslovesné. 2., přeprac. a dopl. vyd. V nakl. Leda vyd. 1. Praha: Leda.
- SČFI III. Čermák, František, Hronek, Jiří a Machač, Jaroslav. (2009). Slovník české frazeologie a idiomatiky. 3, Výrazy slovesné. 2., přeprac. a dopl. vyd. V nakl. Leda vyd. 1. Praha: Leda.
- SČFI IV. Čermák, František. (2009). Slovník české frazeologie a idiomatiky. 4, Výrazy větné. V nakl. Leda vyd. 1. Praha: Leda.

REFERENCES

- Bojchenko, N. O. (2002). Stijki diieslivni spoluky u publitsystychnomu teksti : typolohichni oznaky ta ekspresyvnyj potentsial. (Avtoref. dys. kand. filol. nauk). Kyiv.
- Vaschenko, O. i Stepaniuk, O. (2016). Ukrains'ki i ches'ki frazeolohichni odynytsi z koloratyvnyym komponentom "BILYJ". Visnyk Kyivs'koho natsional'noho linhvistychnoho universytetu. Serii Filolohiia, 19(2), 44-49. Vziato z: <http://journals.urau.ua/index.php/2311-0821/article/view/113744>
- Vaschenko, O. i Stepaniuk, O. (2015). Typolohiia ches'kykh ta ukrains'kykh frazeolohizmiv iz sakral'nym numerolohichnym komponentom. Problemy zistavnoi semantyky. Vyp. 12, 105-111. Vziato z: <https://onedrive.live.com/?authkey=%21APTD9FPPXRCmkN0&cid=68696B3E65309B90&id=68696B3E65309B90%2115515&parId=68696B3E65309B90%2115516&o=OneUp>
- Davydenko, L. B. (1992). Syntaksychni funksi i i strukturno-semantychni modyfikatsii frazeolohichnykh odynyts' (Avtoref. dys. kand. filol. nauk). Kyiv.
- Danylenko, L. I. (2000). Natsional'no-kul'turna semantyka ches'koi frazeolohii. Kyiv, Kolomyia.
- Holubeva, N. A. (2008). Pretsedentnye edynytsy v hrammatyke: tradytsyy y novatorstvo. Vyshee obrazovanye sehodnia. 5. 47-49
- Derev'ianko, V. (2012). Indyvidual'no-avtors'ki frazeolohichni novoutvorennia u ZMI (na materialii ches'koi movy). Visnyk L'vivs'koho universytetu. Serii filolohichna. 56(1), 204-211.
- Konovets', P. (2002). Komunikatyvno-prahmatychni osoblyvosti aktualizatsii frazeolohizmiv u diskursi suchasnoi presy (za materialamy ispans'kykh periodychnykh vydan') (Avtoref. dys. kand. filol. nauk). Kyiv.
- Pashyns'ka, L. M. (2011). Neofrazemika u suchasnomu ukrains'komu publitsystychnomu teksti. Mova i kul'tura. 14(1), 222-228.
- Pashyns'ka, L. M. (2012). Napriamy doslidzhennia neofrazemiky v suchasnij linhvistytsi. Ukrains'ka mova. 2, 87-96.
- Ponomariv, O. (1992). Stylistika souhasn'ijho ukrajinsk'ijho jazyka. 4. vyd., Kyjiv: Lybir, 1992, 248 s.
- Skyba, N. H. (2005). Aktyvni frazeotvorchi protsesy v ukrains'kij publitsystychnij i khudozhnij prozi kintsia KhKh – pochatku KhKhI stolit'. (Avtoref. dys. kand. filol. nauk). Kyiv.
- Stepanova, L. (2001). Evolucija frazeologičeskich jedinic i neologizmy. In: Novaja frazeologija v novoj Jevrope. Greifswald 2001, 115-116 (rus.)
- Uzhchenko, V. D. i Uzhchenko, D. V. (2007). Frazeolohiia suchasnoi ukrains'koi movy. Kyiv: Znannia.
- Shanskyj, N. M. (1985). Frazeolohyia sovremennoho ruskoho iazyka. Moskva: Vysshaja shkola.
- Čechová, M. (1986). Dynamika frazeologie. *Naše řeč*, ročník 69, číslo 4, 178-186.
- Čechová, M. (2011). Frazeologie v komunikaci. In: *Jazyk a komunikácia v súvislostiach*. (151-158). Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislavě.
- Čermák, F. (2008). *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*. Praha: Karolinum.
- Daneš, F. (1988). Pojem "spisovného" jazyka v dnešních společenských podmínkách. In: *Dynamika současné češtiny z hlediska lingvistické teorie a školské praxe*. (21-29). UK, Praha.
- Grep, M. a kol. (1995). *Příruční mluvnice češtiny* (vyd 1). Praha: Lidové noviny,
- Hájková, E. (2009). K osvojování frazeologie u současné české mladé generace. Фалькларыстычныя даследаванні. *Кантэкст. Тыпалогія. Сувязі*. 6. Citováno z <http://elib.bsu.by/handle/123456789/89914>.

- Hauserová, E. (2014). *Noc v Mejdlovarně* (vyd. 1. Praha: Argo.
- Hauser, P. (1980). *Nauka o slovní zásobě*. Praha: SPN, 122 s., 43–47.
- Hasil, J. (2012). Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. *Збірник наукових праць*. 19 (32-39). Київ: КНУ ім. Т. Шевченка.
- Janovec, L. (2003). Defrazeologické lexikální jednotky. *Varia XIII. Zborník materiálů z XIII. kolokvia mladých jazykovedcov*. Modra-Piesok, 3–5.12. 2003. 147-158, 243–247.
- Martincová, O. (1983). *Problematika neologismů v současné spisovné češtině*. Praha: Univerzita Karlova.
- Mlacek, J. (1977). *Slovenská frazeológia*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo. 1. vyd., Kufnerová, Z., Poláčková, M., Povejšil, J., Skoumalová, Z., Straková, V. (1994). *Překládání a čeština* (vyd. 1). Praha: H&H.
- Lotko, E. (2008). O některých vývojových tendencích v současné slovní zásobě a jejich příčinách (na materiálu češtiny, slovenštiny a polštiny). In: *LOTKO, Edvard. Srovnávací a bohemistické studie*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého.

Дата надходження до редакції 07.03.2018 р.
Ухвалено до друку 27.04.2018 р.